

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendivm Summæ Card. Toleti

Minucius, Genesisius

Sammieli, 1613

De octauo præcepto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41701

DE OCTAVO
Præcepto.

*Non falsum testimo-
nium dices.*

De Iudice. Cap. 56.

IUSTVS Iudex quatuor habere
debet: potestatem, veritatem,
formam, & vim executionis.
* Potestas debet esse vna ex
istis. Ordinaria, delegata, arbi-
traria, accessoria, altera autē horū
deficiente, qui se iudicē constituit,
vel cum aliquam illarum habeat,
non tamen in illū de quo iudicat,
peccat mortaliter & tenetur ad
restitutionem, vt si v. c. Iudex

secularis velit exercere iudicium,
 in Clericum, nisi in istis casibus.
 *Primo, Cū clericus est degradatus
 & traditus brachio sæculari. *Se-
 cundo, Cum Episcopus in causa ci-
 uili eius rei facit potestatem, non
 autem in criminali. *Tertio, Cum
 Clericus conuenit sæcularem cor-
 ram iudice sæculari, & reus recõ-
 uenit clericum coram eodem Iu-
 dice, & hoc tantum in causa ciui-
 li, in aliis nam etsi Clericus possit
 sæcularem coram iudice sæculari
 conuenire, ipse tamen conueniri
 non potest coram illo, *Veritas in
 eo cõsistit, vt dicat id quod res est,
 vel quod existimat esse, °scientia
 publica, Iudex enim non vt per-
 sona priuata sed vt publica, nem-
 pe ex allegatis, & probatis, adhibi-
 ta tamen prius omni diligentia ad
 veritatem detegendam, in causa
 quidẽ ciuili debet sententiam fere-
 re, in criminali verò etiam potest,
 licet per scientiã priuatã sciat eum

qui

qui probatur reus innocentem esse, forma in ferenda sententia est, ut feratur secundum iura & leges, ut pœnæ quantitas, & alia præparatoria, & executionem comitantia obseruentur, * vis executionis, ut pœnas legis in fontes ferat, quas non potest remittere si sit inferior, si autem princeps supremus, tunc tantum potest, quando vel accusator remittit, vel persona est Reipublicæ admodum necessaria.

De Accusatione, & Reo. Cap. 57. & 58.

Nemo tenetur accusare, nec denuntiare peccata iam facta quæ actu non sunt, malefactoris pœnitente, nisi præcesserit infamia, vel aliqua probatio, & iudicè à iudice interrogetur. Cui peccatum est contra bonum commune, seu contra tertiam perso-

nam, in re graui, & est in fieri, seu
in proximo uisat, tenetur accu-
sare, præmissa tamen fraterna ad-
monitione, quæ non erit necessa-
ria, si delinquens incorrigibilis ha-
beretur, ut in heretico obfirmato,
vel ex eo quis timet sibi aut alii
graue malum. In omni uero pec-
cato, siue redundet in damnum
Reipub. uel alicuius tertii, siue
non tenetur quilibet ex correctio-
nis præcepto delinquentem fra-
ternè admonere & corrigere, nisi
si ordo correctionis non speretur
profuturus, superiori denuntiatio
fraterna denuntiatione, prout est
pediendi & uile uisum fuerit. In
autem semper necessarium est
accusatori ad iustitiam accusa-
tionis, ut accuset recta intentione,
& cum ueritate, adhibeat
tiam ueros testes, ut non præsum-
ricetur, sed litem incoatam ab
soluat. Reus quando à proprio
iudice, & secundum iuris formam

interrogatur de crimine supra quo
præcessit infamia, aut iudicia, aut
semiplena probatio, & hæc iu-
ris forma est in processu probata,
& reo indicata, tenetur respon-
dere verum, etiam si mortem si-
bi inde imminere cognoscat, alias
peccat mortaliter. De crimine
autem occulto suo, vel alterius,
aut si quouis alio modo interro-
getur, quã iuridice, nec tenetur
nec debet illud manifestare, sed
potest dicere, se non fecisse, vti
Caiet. & Andr. monent, vel non
habuisse tales complices, quod ta-
men cautè iuxta intentionē pro-
prium, non absolutè pronuntiabit.
Obediet in cæteris iudici, nec con-
tra custodes insurget, si tamen ci-
tra vim possit fugere, licet sit iust è
captus, idlicitè poterit, etiam car-
ceris, compedum, & catenarum
fractione, & licet norit alios fugi-
turos, & custodes damnum ali-
quod inde accepturos, ipse tamen

omnia damna postea restitue-
gatenarum & carceris fractione.

De Teste Cap. 59.

TRia in Teste consideranda,
obligatio, repulsa, & culpa.
Obligatur Testis tunc testi-
monium reddere, cum erimen re-
dundat in damnum cōmune, vel
priuatę personę, & non est emen-
datum, sed adhuc fit, licet iuridice
non interrogetur. Cum vero cri-
men est iam commissum, & emen-
datū, nullus nisi iuridice interro-
gatus, respondere tenetur. Sciens
autem aliquem iniuste pati, tene-
tur prebere testimonium innocen-
tię illius, etiam non rogatus, dum-
modo cognoscat aliquid se profu-
turum, & nullum detrimentum
timeat. * Repulsam pati potest te-
stis, si infamis sit, vnde contrarie
parti licet aperire defectus etiam
occultos illius, vt se defendat, dum-
modo veritas dicatur, & ea tantum

crimina publicetur, quæ testimonium aduersariorum infringere possint, & ex declaratione talis criminis, non obueniat testi multo maius damnum quam parti. * Culpa testis est falsum testari, & est culpa lethalis obligans ad restitutionem, & tenetur se retractare si alter sit in graui periculo mortis, vel infamie, licet ad hoc mors ipsi obeunda esset. Quod si credens verum testificatus est falsum, quod postea falsum deprehendit, si speret se aliquid profuturum, debet id iudici denuntiare, sin minus, saltem parti in cuius fauorem testificatus est vt veritatem cognoscens sciat damna si sit opus. Si autem pro falso pecuniam accipiat, eam reddere non tenetur, secus pro vero, cum sine pecunia semper illud manifestare teneatur.

De Aduocato. Cap. 60.

ADuocatus in pauperum causa gratis patrocinari tenetur, & in necessitate, sub mortali. Debet causam iustam, vel quam iustam existimat, defendere, nam si falsam, & damnum resarcire, & expensas reddere tenetur, clienti quidem suo, si eam perdidit, parti vero aduersæ, si obtinuit. Dum causa est dubia potest patrocinari, iniustitia autem illius cognita debet desistere. Non tenetur tamen, falsitatem, parti contrariæ aperire, nisi ad evitandum gravissimum illius incommodum, & quod hic dicitur de causa dubia, debet etiam intelligi de ea quæ aliquanto minus iusta apparet, modo non sit planè iniusta, & sit ad reum, vel auctorem qui notabile damnum patitur defendendam.

tunc ergo licet quoque defendere
causam minus iustam, sicut & in
rebus non ita magni momenti,
prius admonito cliente de condi-
tione causæ: secus verò quando
contraria pars pateretur graue il-
lud incommodum. Teneatur sci-
re quæ ad suum spectant officium
defectu cuius obligatur ad resti-
tutionem damnorum: & præte-
rea fideliter aduocati patrocinium
pro iusto pretio præstare, quod
pretium expendi debet ex graui-
tate causæ, labore, & dignitate
aduocati. De aliquot a parte cau-
sæ cuius victoria speratur, pacisci
potest nunquam cū suo cliente.

De Notario, & Procuratore.

Cap. 61. & 62.

Fidelitas, sciëntia, & iustitia sūt
in Notario necessaria: teneatur
enim iste omnia scire, quæ
ad suum spectant officium ex

quorum defectu tenetur ad restitu-
 tionem damnorum inde secto-
 rorum: vt scilicet instrumentum
 fiat ab eo tantum, qui est mentis
 compos: presentibus testibus suf-
 ficientibus: signet die n & annum,
 nullam contineat falsitatem, & il-
 lud non tantum in protocollo
 habeat, sed etiam in registro, pro-
 bè, & ad longum conscriptum.
 Non debet illud occultare peten-
 tibus, aut indigentibus, quibus
 illud implere incumbit: sed vti
 illis etiam manifestare vt illud im-
 pleant, maximè si contineat lega-
 ta, & si cessent, aliis quibus ea ta-
 cta sunt, vt persequatur ius suum.
 Iustus sit in pretio exigendo, vt
 vt non plus exigat quam oportet,
 & in iis tantum rebus in quibus
 id licet, non potest enim quis
 quam accipere pro negotio ordi-
 nationis, nec pro dimissoriis, aut
 testimonialibus, nisi (vbi ad hoc
 non habet salarium ab Episcopo

deci
 reav
 hibi
 instr
 sura
 liter
 Episc
 simi
 rian
 cola
 cau
 defe
 mō
 abs
 ter
 & p
 auē
 per

Q

I

decimam partem aurei, ac prætere-
 reat nullum instrumentum pro-
 hibitum faciat, quale est usurariū
 instrumentum, vel prohibens v-
 suras repeti, alias peccabit morta-
 liter, & excommunicationem
 Episcopalem incurret. Procurator
 similiter scientiam habeat necessa-
 riam, diligenter inuigilet, veritatē
 colat & sinceritatem, & non nisi
 causam iustam, ac pro iusto pretio
 defendat. Lites præterea, quas pri-
 mō defendendas suscepit, prius
 absoluat, quàm alias plures accep-
 tet. & quàm possit benè tractare,
 & post victoriam ultra pretium,
 auctarium, seu strenam, nec reci-
 pere, nec petere, debet.

*Quid Detraçtio, quotue sint de-
 tractionis modi. Cap. 63.*

Detraçtio est *ablatio fame p
 verba, cū intentione nocēdi.

Vnde ille detrahere dicitur, qui alteri bonam famam aufert, quam habet apud homines. Per verba intelligi debent etiam signa, nuntus, scripturæ, & libelli famosi, seu infamatorii. Item taciturnitas, quando loquendi est tempus, vt aliquid approbet, vel proximi famam defendat, ablatio famæ saltem virtualis dici potest. Requiritur autem semper, vt hæc dicat, vel faciat cū intentione nocendi, idque discrete seu expressè, vel implicite, vt qui ob ludum vel iocum non curat alterius famam auferte. Modi detrahendi sunt octo, quos explicat S. Thom. 2. 2. q. 73. Quatuor circa malum, & quatuor circa bonum, qui his carminibus continentur.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens;
 Qui negat aut minuit, tacuit,
 laudat: que remisit.

De peccato detractionis quale sit.

Cap. 64.

Est peccatum mortale, quia contra iustitiā, & ex suo genere peius furto, & eo periculosius, quo communius, vnde scriptum est: cum detractoribus ne commiscearis. Ex leuitate materiæ potest esse veniale, pensanda autē est leuitas materiæ, ex tribus, primo ex quantitate ipsius infamiæ, vt si ea leuis sit, secundo ex qualitate personæ diffamatiæ, interdum enim peccata grauiā imponere, vel reuelare de quibusdam personis, non est mortale, vt rem veneream de quibusdam iuuenibus, homicidium de milite, nepe, quando res tales non ducunt dedecori, sed potius de illis sese iactitant, & tertio ex parte personæ apud quam quis detrahit, grauius enim est apud virum grauem detrahere

quam alium, & apud multos, quàm paucos. Potest etiam esse veniale, si fiat absque intentione nocendi, ut ex ioco tantum, modo tamen inde non oriatur re ipsa notabilis infamia, quàm detrahens potuerit præuidere, vel si desit deliberatio & aduertentia sufficiens, ut cum quis ex vehementi ira alterius crimen detegit, nam etiam tunc est tantum peccatum veniale sic detrahere.

De Resolutione aliquorū dubiorum circa famam. Cap. 65.

Manifestare crimen alicuius quomocunque infamati intentione nocendi, est peccatum contra charitatem. Deinde peccat contra charitatem & iustitiam cum obligatione restituendi, qui alicuius crimen publicum cum etiam propter iudicis sententiam, postquam bonam famam

recuperavit, manifestat, sine legitima causa, qualis esset ad vitandum nocendum corporale, aut spirituale, alicuius siue particularis, siue communis, ut si quis vulgo habitus bonus homo, alio tamen in loco damnatus furti vel hæresis, versaretur inter aliquos, quibus periculum esset ne noceret in bonis corporis, fortunæ, vel animæ, nam tunc liceret illis significare qualis ille fuisset ut ab eo sibi cauerent, eademque esset ratio, si aliquis eligendus esset ad dignitatem aliquam publicam, ab iis, qui eius incapacitatem ignorant, unde etiam tunc liceret eam illis aperire. Si verò nondum bonam famam recuperasset, non esset peccatum contra charitatem, nec contra iustitiam, in eadem vrbe ignorantibus, manifestare, quod fecit. Manifestare a. in aliis locis longè distantibus, ut per litteras crimè alicuius de se publicum, vel per iudicis sententiam

quo non peruenerat nec peruen-
turum erat, & est contra charita-
tem, & ideo illicitum: & esset con-
tra iustitiam, si inde damnum ali-
quod famæ in consanguineos, vel
aliud corporale, in ipsummet dif-
famatum redundaret.

An quis seipsum infamare possit
Cap. 66.

CAietanus negat licere etiam
in tortura se infamare,
quod tamé Sotus; & Nauar.
affirmare videntur. Certum tamé
est, inquit Toletus: *Primo non
esse contra iustitiam seipsum infamare,
nisi inde nocumentum ali-
quod in alios deriuetur. *Secundo
se infamare sine causa esse contra
charitatem, & mortale quando
quis sibi falso imponit crimen gra-
uissimum, vt hæresis, secus si tantum
occultum reuelaret, vel crimen non
esset ita graue, & abesset periculus.

*Tertio
positum
getur
sui co
uelar
tur d
quan
aut p
postu
stitur
crim
roges
dam
prop
citra
so im
ne to
& cri
nullu
quar
conf
re, vt
si hæ

*Tertio posse quemlibet in tortura positum, etsi iuridice non interrogetur, reuelare crimen occultum sui complicitis, non posse tamen reuelare illud secretum, ex quo sequitur damnum publicum, neque quidquam eorum quæ in confessione, aut per confessionem accepit. Ac postremo eundem in tortura constitutum, posse manifestare suum crimen verum, etiamsi non interrogetur iuridice, nec aliud inde damnum sequatur, quam infamiæ propriæ. Ac præterea posse etiam citra mortale, fateri crimine sibi falso impositum pro cuius confessione torquetur, modo absit periurium & crimen illud non sit hæresis, & nullum aliud damnum sequatur quam infamiæ & vitæ ipsius, nec confessarium debere illum adigere, ut iterum verum dicat, nequidem si hæresim sibi imposuisset.

De audiente detractionem.
Cap. 67.

ET detrahens, & detractori cōsentiens, grauit̄ peccat; & mortaliter quidem, si audiēs ex odio consentiat, vel directē ad detrahendum inducat, si quis autē ex curiositate, aut vanitate delectetur in detractione, peccat solum venialiter, quādo damnum quod inde deriuatur in personā, de qua est detractio, non est graue, & nisi delectari sit virtualiter consentire, vt in superiore eius qui detrahit seu qui ex iustitia debet illum impedire. Non peccat verō venialiter quidem qui detrahentem audit nec corripit, quando ex timore id facit, quia ab eo sibi timet malum. nisi quando malum illud esset, multo leuius quam damnum, quod inde euenit ei, de quo is detrahit: vel certē id or-

mit
na est
babilis
De
Q
restitu
rursus
raueri
tamen
re non
fuit de
modi
restitu
impor
restitu
tium
rum c
festan
do se
locutu

mittit ob reuerentiam, quia persona est grauis, vel quia putat probabiliter se nihil profuturum.

De restitutione fame. Cap. 68. & 69.

Qui alteri famam contra iustitiæ ordinem verè abstulit, peccauit & tenetur restituere, nisi persona diffamata rursus alio modo famam recuperauerit, vel condonauerit: quam tamen persona publica condonare non potest, nec quādo intamia fuit de hæresi. Quatuor autem sūt modi auferendi famā: & quatuor restituendi. *Primo tollitur falsum imponendo, & tunc qui abstulit, restituere tenetur, dicendo se meritum fuisse. *Secundo. Aufert verum crimen, sed occultum, manifestando: & tunc restituet dicendo se male: & contra charitatem locutum fuisse. *Tertio. Negando

peccatum coram iudice, quod a
 alio vere, ac iuridicè illi tribuitur
 & tunc iuridicè conuictus fuit
 veritatem fateri tenebitur, & fa-
 mam accusatori restituere, si vero
 defecit accusans in probatione
 non erit necessarium famam re-
 stituere i iuridice accusatori, peccatum
 tamen verum negando. Quae-
 to, Manifestando alterius crime-
 nudi rectè, seu imperfecte: ut
 quis dicat se ab alio illud audire
 se, & sic quamuis Scotus & Ca-
 ier. dicant non auferri famam, op-
 timum tamen est Soti consilium
 ut eo modo restituatur, quo abstru-
 lisse creditur.

*Resolutio quorundam dubiorum
 de fama restitutione. Ca. 70.*

Tenetur quis etiam cù pro-
 priae famae detrimento al-
 ienam iniuste ablatam resti-
 tuere, & aliquando cum maiori

quo damno, quam sit alterius fame
amissio: dummodo qui abstulit
non sit vir illustris: nam hic alte-
rius illi multo inferioris etiam eo
induito famam pecunia resarcire
potest. At si infamatus vitæ peri-
culum subeat, is qui abstulit, eo-
dem periculo restituere tenetur:
secus verò quando alter solum pa-
titur damnum in fama, aut bonis
externis, nisi infamia illa valde
notabilis esset. Quando autè duo
se iuicem infamarunt, vt milites
& mulierculæ consueuerunt, si æ-
qualis sit infamia, quamuis vter-
que peccauerit, nulla est obligatio
restitutionis, altero tamen red-
dente, & illi alter pariter restituere
tenebitur.

